

TIMO MONTONEN

**PALMENIAN
KIRJOITAJAKOULUTUKSEN
TUHO**

Yö-24

ROOTS ROCKS RUIKS

Palmenian kirjoittajakoulutuksen
tuho

Eija Bergmanille, joka näki

Timo Montonen

**Palmenian kirjoittajakoulutuksen
tuho**

[Roots] [Rocks] [Ruins]

© 2016 Timo Montonen

Kustantaja: BoD™ – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: Books on Demand GmbH, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-330-379-9

Sisällysluettelo

Kirjoittajakoulutus ajan virrassa	7
Kahdenkymmenen vuoden yö.....	13
Verkko-opiskelun arkea	56
Oikotie julkaisemiseen?.....	158
Kello soi viimeiselle kierrokselle	173
Suruaika	194
Mona-Lisan haukotus	197
Tilapäivityksiä ad infinitum.....	200

[Roots] 7

[Rocks] 13

[Ruins] 173

[Roots]

Kirjoittajakoulutus ajan virrassa

Kylvettiinkö tuhon siemen jo silloin, kun Palmenian kirjoittajakoulutusta perustettiin?

Kirjoittaminen on olemassaoloa

Kirjoittaminen – sehän on minulle olemassaoloa. Tähän viisauteen päädyin vasta vuosikymmeniä kirjoitettuani ja kirjoittajakoulutuksen alalla toimittuani. Urani alussa en tuollaista osannut hoksata. Pikemminkin puhuin jotain sellaista, että kirjoittaminen on ajattelua, joko yhtäaikaista kuin kirjoittaminen tai sitten kirjoittamista edeltävää ajattelua – ikään kuin sen kirjaamista, mitä tietää. Myöhemmin sain huomata, että vasta kirjoitettuani tiesin mitä ajattelin. Ja julkaistuani tunsin olevani olemassa. Filosofisin käsittein urani aikana suhteeni kirjoittamiseen muuntui epistemologisesta ontologiseksi.

Työskentelin melkein kaksikymmentä vuotta kirjoittajakoulutuksen suunnittelijana ja opettajana Helsingin yliopistossa, ensin tuntiopettajana – aine-laitoksella jo 1990-luvun alkuvuosina – ja viimeiset

viisitoista vuotta päätoimisesti Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmeniassa vuodesta 2000 vuoteen 2015.

Olen koonnut tämän kirjan pohjaksi joitakin kirjoituksiani tuolta ajalta, jopa yhden kokonaisen kirjan, Verkko-opiskelijan oppaan. Tuon pohjan päälle kirjoitan lisää, paikkailen aukkoja, kirjoitan siltoja, teen yhteenvetoja. Tavoitteena on paitsi kertoa Palmenian kirjoittajakoulutuksen tarina – juuret, kuakoistus ja raunioituminen – myös välittää kokemustietoa kirjoittajakoulutuksesta eri näkökulmista, koulutusorganisaation, koulutuksen suunnittelijan, kouluttajan ja ennen kaikkea opiskelijan silmin.

Pyydän lukijaa suhtautumaan ymmärtäväisesti ajoittaiseen toisteisuuteen ja päällekkäisyyteen. Kun huomion keskipisteenä on yksi koulutuskokonaisuus, ei voi välttyä käsittelemästä samoja asioita eri julkaisuissa – toivottavasti sentään tuorein sanoin ja jonnekin uuden vivahteen kertoen.

Omaa kokonaisuutta luomaan

Ehdotettuani Palmenian johdolle keväällä 2000, että siirtyisin tuntityöläisestä kuukausipalkkaiseksi suunnittelijaksi ja kouluttajaksi, Palmenian silloinen varajohtaja Eija Bergman palkkasi minut elokuun alusta alkaen suunnittelemaan kirjoittajakoulutuksen kokonaisuutta, joka järjestettäisiin maksullisena täydennyskoulutuksena. Se ei ollut ainoa tehtäväni, sillä puolet työajasta opetin Elämänkirjat järjestykseen –

tietotekniikkataidot tutuiksi -kurssilla, joka oli täyspäiväistä intensiiviopetusta Viikin koetilan helmassa. Ruokatunnilla näki kuinka haukka nappasi pikkulinun navetan kulmilla. Olin toteuttanut tämän koulutuksen jo kertaalleen, joten se oli tuttu juttu. Kurssinjohtajan ja kouluttajan töistä minulle jäi aikaa koota Palmenian olemassa olevat kirjoittajakurssit yhteen, niin verkko- kuin lähiopetuksen, ja suunnitella lisäksi uutta heti kevätkaudeksi. Syksyllä 2001 otin käyttöön kattonimen ”Palmenian kirjoittajakoulutus”.

Laatimani suunnitelma Palmenian kirjoittajakoulutuksen perustamisesta toteutui melkein sellaiseen – melkein. Kaksi seikkaa jäi uupumaan.

Ensinnäkään suomen kielen oppiaine ei lähtenyt mukaan yhteistyöhön, vaan ainelaitoksen sijaan asioimme melkein aina yksittäisten tutkijoiden ja opettajien kanssa.

Toiseksi jätin perustamatta ohjausryhmän, koska ennakoin sen kaventavan määräysvaltaani ja vähentävän uutta luovaa ajattelua. Niinpä tulevina vuosina Palmenian kirjoittajakoulutus identifioitui paljolti minuun. Parhaimpina aikoina se oli vahvuus, voimien vähetessä heikkous. Loppukahinoissa minulla ei ollut sellaista tukijoukkoa, jonka ainelaitos ja ohjausryhmä olisivat muodostaneet.

Nyt on kerrontaan liittyvä huomautus paikallaan. Vuosien varrella minulla oli kolme suunnittelijakollegaa hoitamassa kirjoittajakoulutuksen tehtäviä kansani, joten yksikön sijaa puhun jatkossa monikossa.

He painoivat oman puumerkkinsä Palmenian kirjoittajakoulutukseen, ansioituivat erityisesti tilauskoulutuksen järjestämisessä ja verkko-opettajina. Itse pidin enemmän koulutustarjonnan kehittämistä kuin tilauskoulutuksista, vaikka tietysti minua innosti kun kauppa kävi. Yhtenä syksynä esimerkiksi asiakirjoittamisen verkkokurssilla oli viisi opiskelijaryhmää yhtä aikaa, oman kurssimme lisäksi kahden asiakkaan kurssit kahdella ryhmällä kummallakin, minkä vuoksi palkkasimme vakiokouluttajan lisäksi vierailevan suomen kielen ammattilaisen toista tilauskoulutusasiakastamme varten.

Verkko-opiskelu valttina

Aloimme siis järjestää säännöllistä, toistuvaa kirjoittajakoulutusta. Suurin osa kursseista oli kolmen tai neljän kuukauden mittaisia verkkokursseja, mutta joukossa oli myös lyhytkursseja ja pari vuotta kestäneitä kirjoittajakoulutuksia. Varsin pian kirjoittajakoulutuskokonaisuuden lanseerattuamme profiloimme verkko-opetuksen järjestäjäksi. Siitä tuli brändimme. Päivän tai kahden lyhytkurssien palautteissa luki säännönmukaisesti, että tästähän koulutuksen vasta pitäisi alkaa. Tuollaista palautetta oli sietämätöntä lukea, kun samaan aikaan pitkäkestoisemmilla verkkokursseilla saavutettiin merkittäviä oppimistuloksia. Kuukausien mittainen opiskeluprosessi verkkokurssilla osoittautui mitä mielenkiintoisimmaksi asiaksi. Jos opiskelijat koukuttuivat oman

ryhmänsä seuraamiseen, niin samalla lailla koukuttui myös suunnittelija, joka sai olla virtuaalisena kärpäsenä katossa seuraamassa opettajien ja opiskelijoiden sanailua – joskus kipakkaakin. Sitä paitsi verkko-opiskelu kirjoitettuihin keskusteluihin, kirjoitusharjoituksiin ja tekstipalautteisiin sopi erityisen hyvin kirjoittamisen taidon kehittämiseen. Tämän saimme todeta kerta toisensa jälkeen. Opiskelun sisältö ja väline olivat yhtä.

Huippuhetket ja kirjoittamisen kulta-aika

Jos pitäisi nostaa muutama huippuhetki esiin muiden syvänteistä, mitä ne olisivat? Uusien verkkokurssien valmistuminen ja alkaminen? Kirjojen julkaisutilaisuudet? Radio-, televisio- ja lehtihaastattelut? Kyllä, nuo kaikki ovat tärkeitä merkkipaaluja. Mutta ehdottomasti koskettavimmat huippuhetket olen kokenut arjen työssä, kun olen saanut ohjata tai sivusta seurata tyytyväistä opiskelijaa. Oppimisen riemu ja oivaltamisen ilo ovat tunteita, jotka lämmitävät aina myös koulutuksen järjestäjää ja kouluttajaa.

Erillisiä kursseja näinä vuosina on ollut noin satakuusikymmentä, opiskelijoita pari tuhatta. Emme ole pyrkineet massaopetukseen vaan järkevän kokosiin ryhmiin, joissa yhteisöllisen opiskelun lisäksi on aikaa ja tilaa myös yksilölliseen ohjaukseen ja palautteeseen. Oliko se liian kallista, johtiko se kirjoittajakoulutuksen tuhon tielle?

Entä mikä on kirjoittamisen asema nyt sähköisten viestimien aikakaudella? Kaikkihan kirjoittavat! Jos eivät perinteisiä novelleja tai koukeroisia kirjeitä niin sähköitä sähköposteja, tekstareita, blogipostauksia, chattia, somen tilapäivityksiä ja kommentteja. Kirjoittamisen taito ei ole kuollut. Se elää ajan sykkeessä uusin muodoin, hymiöillä ja hastageilla ryyditettynä. Tarve kommunikoida kirjoittaen ei ole kadonnut minnekään, vaan se on ainakin itselläni ottanut tilaa kännykkään kälkättämiseltä. Elämme kirjoittamisen kulta-aikaa, vaikka videoklipit ovat rynnineet voimakkaasti tekstin rinnalle ja joskus ohi, myös koulutuksessa.

Niin kauan kuin kirjoitetaan laaduttomasti, on paikkansa laadukkaalle kirjoittajakoulutukselle.

[Rocks]

Kahdenkymmenen vuoden yö

Tieni kirjailijaksi oli lyhyt, yliopistolta Porthaniasta Uudelle ylioppilastalolle, mutta tieni kirjailijana on ollut pitkä korpitaival, kustannustaloja vain harvakseltaan näkyvillä, yliopistovuosina sentään tiheämmin. Tätä kirjoittaessani Palmenian kirjoittajakoulu- tus jo toimi erinomaisesti. Kirjoittamisen opettajana sain omalla tavallani toteuttaa kirjailijan hommia, olla kirjallisen ilmaisun asiantuntija.

I Elokuu

On elokuu 2003. Harhailen kaupungilla kuin Kaksi- toista aamua -romaanini päähenkilö Ari, joka etsii Annikaa ja elämänsä, jo menetettyjä. Mitä minä etsin? Ajatuksia, muotoa, kieltä. Minun pitäisi kirjoit- taa, mutta en malta istua kirjoituspöydän ääressä, raapustaa kirjaimia paperille, naputella näppäimis- töä, tuijottaa näyttöruutua.

On elokuu, kuuman heinäkuun jälkeinen kypsä kuu. Toinen romaanini on juuri valmistumaisillaan. Luovutan käsikirjoituksen kustantajalle ensi viikolla. Siihen mennessä minun pitäisi vielä kirjoittaa essee,

jonka tulin luvanneeksi kustannuspäällikölle. Esseen sijoittaminen samoihin kansiin romaanin kanssa ei ole ongelmattonta, sen tiedän.

Mutta onko minulla vaihtoehtoa?

Ja itsehän ehdotin. Oppikirjakustantamo romaanin kustantajana – siis tietopuolista ainesta mukaan, niin kai kulki järjenjuoksuni. Että olisi kirjoittajakursien oheislukemistoksi, vaikka itsenäisenä taideteoksena romaanin on eletävä tai kuoltava. Romaanissa ja esseessä on eri maailma. Miten kuljettaa lukija luontevasti maailmasta toiseen? Jorge Luis Borgesin, Daniil Harmsin, Jouko Turkan hengessä? Borges: ”Kiihtynyt lukija käy toistamiseen läpi asiaankuuluvat luvut ja keksii toisen, oikean ratkaisun.” (’Herbert Quainin teosten tarkastelua’, suom. Seppo Loponen, teoksessa Haarahtuvien polkujen puutarha, 2. painos, WSOY 1993, s. 225.) Harms: ”On vaikea kertoa Puškinista jotain ihmiselle, joka ei tiedä hänestä mitään.” (’Puškinista’, suom. Katja Losowitch, teoksessa Sattumia, WSOY 1988, s. 141.) Turkka: ”Olen minäkin yrittänyt kirjoittaa.” (Aiheita, 2. painos, Otava 1983, s. 21.)

On elokuva... Tämä kuva ja kuvio on varastettu, tai lainattu. ”Nyt on elokuva”, toistelee kertoja Ranya El-Ramlyn (myöhemmin Paasonen) esikoisromaanissa Auringon asema (Otava 2002). Ranya oli oppilaani Helsingin seudun kesäyliopistossa, nykyisin hän toimii kirjailijavieraana kirjoittajakursseillani Helsingin yliopistossa. Juuri toistosta, toistorakenteista, yritin

kesäyliopistossa jotakin opettaa. Sama fraasi muuntuu elokuusta lokakuuksi Juice Leskisen Syksyn sävellessä, mutta se ei nyt ollut ensinnä mielessä. Toistolla, vanhalla tunnustetulla tyylikeinolla, on aina tehtävänsä. Tässä? Ehkä tavoittelen toistollani sukulaissieluisuutta romaanini mieheen, Ariin, hänen pakkomielteisiinsä ja päähänpinttyymiinsä, hänen toistelutaipumuksiinsa ja itseensä kiertyviin ajatuksiinsa.

Merkityksellistä on sekin, että toistelen juuri elokuuta. Toisarvoista on, että nyt tosiasiallisesti on elokuu. Olennaisia ovat elokuun herättämät mielikuvat.

Kuinka moninkertainen toisto on tehokkainta? Kolmin? Olisiko enempi jo liioittelua?

On elokuu, kypsä kuu, ja minä harhailen kaupungilla, Mannerheimintiellä. Minun pitäisi kirjoittaa essee romaanin perään, mutta välttelen kirjoittamaan ryhtymistä. Aivan kuin ajatukseni olisivat tyhjentyneet jo esseen sisältörungon tekemiseen. Tai pikemminkin: kuin olisin tyydyttynyt ja humaltunut otsikoluettelosta ja muutamasta ajatuksenretaleesta, jotka kuvittelen otsikoiden alle kirjoittavani. Esimerkiksi sellaisesta, että esseeni on myös löytöretki itselleni, ei pelkkää valmiiksi mietittyjen ajatusten kirjaamista. Olen päättänyt, että lopuksi löydän ja tarjoan yllättävän kuvan, jonka tavoitan kirjoitusprosessin aikana.

Mikä se on?

Sitä en vielä tiedä.

Siksi kirjoitan (sitten kun kirjoitan), sitä kuvaa kohti. Mutta juuri nyt tuntuu, ettei enää tarvitse. Tämä riittää.

Vai onko romaanin viimeistely imaissut mehut? Podenko kirjoittamisen jälkeistä krapulaa? Koko ajan on tunne, että romaanikäsikirjoitusta pitäisi vielä lukea ja tarkistaa, viilata ja hioa, etsiä ja löytää se kamottava virhe, kömmähdys, ajattelun perustavanlaatuinen erhe, joka siihen on jäänyt. Tästä tunteesta ei kenties pääse eroon ennen kuin kirja on painettu. Ehkä tämä käveleskely kaupungilla, näennäisesti päämäärätön hortoilu loppukesän kaduilla, onkin hallittu siirtymä kirjoitustyöstä toiseen. Itsekin suosittelen kirjoittamisen opiskelijoille virittäytymisen keinoksi kävelyä, ulkoilua, vaeltelua, eksymistä, menemistä paikkoihin, joihin ei sillä hetkellä kuulu tai joissa ei ole ennen käynyt.

II Essee kirjoittamisesta?

Nyt olisi kyllä sopiva aika miettiä kirjoittamista. Tänä syksynä tulee 20 vuotta siitä, kun allekirjoitin esikoisteokseni kustannussopimuksen. Sitä ennen en ollut julkaissut riviäkään.

Mutta essee kirjoittamisesta ja kirjoittajakoulutuksesta... Mitä uutta aiheesta voi sanoa? Kenen tahansa luettavissa on kelpoja kirjoittamisen oppaita innostavine neuvoineen ja hyvää tarkoittavine harjoituksineen, joissa sanotaan kaikki se mitä minä voisin sanoa ja paljon enemmän.

Filosofian maisteri Timo Montonen on tehnyt elämäntyönsä rakastamansa kirjoittajakoulutuksen parissa, viimeiset viisitoista vuotta Helsingin yliopistossa Palmenian kirjoittajakoulutuksen suunnittelijana ja kouluttajana. Tässä kirjassa hän kertoo Palmenian kirjoittajakoulutuksen tarinan, sen synnyn, toimeliaat vuodet ja nopean tuhon. Lopetettiinkö brändiksi tunnustettu kirjoittajakoulutus taloudellisista syistä vai johdon ymmärtämättömyyden vuoksi? Kirja pohjautuu Timo Montosen vuosien varrella julkaisemiin kirjoituksiin, jotka hän on toimittanut kokonaisuudeksi. Mukana on myös ennen julkaisemattomia muistioita, jotka kertovat karusti, kuinka tuottavan työn tekeminen käy hallinnollista syistä mahdolliseksi.

Työsuhteensa päättymisen jälkeen Montonen on julkaissut useita kirjoja.

BoDTM
BOOKS on DEMAND

www.bod.fi